

Krachtige taal

Waarom zeggen we wel ‘papadag’, maar nooit ‘mamadag’? Ons taalgebruik zegt iets over onze maatschappelijke normen. In deze les gaan leerlingen het taalgebruik in de media onder de loep nemen. Totale duur: 1 lesuur

LESOPBOUW

- Introductie: Voorbeelden van stereotypen
- Verdieping: Stereotypen in taal en media
- Doen: Keuze-opdrachten: verkiezing, discussie of onderzoek
- Afronding: Wat vind jij?

VOORBEREIDING & BENODIGDHEDEN

Van te voren kun je een aantal dingen doen:

- Lees de handleiding
- Digi-bord met internetverbinding: klik door de slides voor op het digibord

DIFFERENTIATIE

Er zijn drie opdrachten waar je uit kunt kiezen:

1. Leerlingen houden een verkiezing over welk woord ze weg willen hebben uit de Nederlandse taal (zoals in DWDD). Dit is een groepsactiviteit en vooral gericht op bewustwording van de kracht van woorden en de evolutie van een taal.
2. Leerlingen lezen een artikel van OneWorld waarin ze hun eigen taalgebruik aan de kaak stellen. Vervolgens evalueren ze wat ze van de keuzes van OneWorld vinden. Dit artikel geeft leerlingen de kans om met elkaar in discussie te gaan.
3. Leerlingen gaan zelf op zoek naar stereotypering in het nieuws (of eventueel in hun lesmethodes). Deze opdracht is vooral geschikt als leerlingen al een goed begrip hebben van wat stereotypen zijn.

VERBINDING MET BEROEPEN & ARBEIDSMARKT

Onder anderen journalisten, beleidsmedewerkers en communicatiespecialisten moeten zorgvuldig kunnen schrijven. Maar ook als je niet schrijft voor je werk is het goed om alert te zijn op stereotypen en vooroordelen. Denk bijvoorbeeld aan werk als politieagent, docent of zorgmedewerker.

BURGERSCHAP

In deze les staat de pijler ‘identiteit’ centraal waarbij de focus ligt op het ontwikkelen van de vaardigheid ‘Zich inleven in een ander in een samenleving die zich kenmerkt door diversiteit’ (leerdoel 21 leerplankader SLO burgerschapsonderwijs en mensenrechteneducatie). De leerlingen gaan nadenken over welke rol taal speelt bij het maken van betekenis en beeldvorming, hoe taal kan bijdragen aan vooroordelen en hoe taalgebruik in de media maatschappelijke normen kan onthullen.

Het onderdeel Burgerschap in de Digi-doener is gebaseerd op het Vakportaal burgerschap van SLO. SLO onderscheidt drie domeinen van burgerschapsonderwijs: democratie, participatie en identiteit. Vanuit dit perspectief werken we aan burgerschap in de Digi-doeners, meer informatie vind je [hier](#).

ETHIEK

In deze les staat de volgende ethische stelling centraal: Media dragen sterk bij aan beeldvorming, waaronder stereotypering, en hebben daarom de grootste verantwoordelijkheid in het tegengaan van vooroordelen in hun taalgebruik.

DOEL VAN DE LES

Domein curriculum 2021	Leerdoelen digitale vaardigheden	Kerdoelen Nederlands	21st century skills
1 Digitaal burgerschap DG 5.1 De digitale burger	1 Mediawijsheid De leerling herkent wanneer mediaboodschappen, vooroordelen, rolpatronen en ideologieën bevestigen en versterken.	1 De leerling leert zich mondeling en schriftelijk begrijpelijk uit te drukken.	1 Communiceren
2 Communiceren & samenwerken DG4.2 Digitale communicatie	2 Mediawijsheid De leerling kan een onderscheid maken tussen expliciete en impliciete boodschappen in (digitale) media.	2 De leerling leert reflecteren.	2 Sociale & culturele vaardigheden

INTRODUCTIE

Openingslide

Slide 2, Klassikaal

Vraag de leerlingen: Wat valt je op aan de volgende uitdrukkingen?

Antwoord: ze gaan allemaal over mannen, betekenen allemaal iets als 'sterk zijn'.

Zijn er ook soortgelijke uitdrukkingen over vrouwen? Wat voor conclusies kun je daaruit trekken? Mannelijkheid wordt geassocieerd met sterkte, dat zie terug in onze taal.

Slide 3, Klassikaal

Bespreek de volgende vragen met de leerlingen:

- Wie weet wat stereotypen zijn? Antwoord kan zijn: simpel, overdreven beeld van een bepaalde groep.
- Vinden jullie stereotypen slecht? Antwoord kan zijn: mensen categoriseren continu. Maar het is belangrijk om stereotypen te herkennen en jezelf daarmee te behoeden voor vooroordelen.
- Wat is het gevaar van stereotypen? Antwoord kan zijn: stereotypen kunnen vooroordelen worden – je hebt bepaalde verwachtingen van anderen en je voelt dat anderen verwachtingen van jou hebben. Het kan er voor zorgen dat anderen jou op een bepaalde manier gaan behandelen omdat ze een bepaalde verwachting van je hebben. Het kan het moeilijk maken om jezelf te zijn.
- Hoe worden stereotypen overgebracht? Antwoord kan zijn: je leert het van je omgeving, je ziet het terug in de media

Bekijk eventueel dit filmpje over stereotypen:

<https://www.youtube.com/watch?v=fYmBltS3pjw>

Vertel: maar stereotypen zie je ook terug in taalgebruik. Dat zagen we net op de vorige slide. Vaak zijn we ons daar niet eens bewust van!

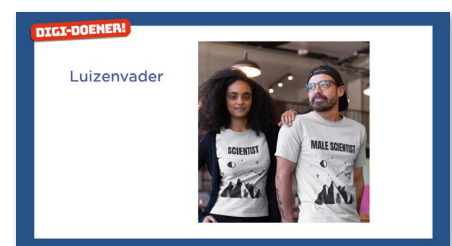

VERDIEPING

Slide 4, Klassikaal

Vertel: Soms zeggen woorden iets over wat we normaal vinden – wat het stereotype is. Bijvoorbeeld: luizenmoeder. Waarom geen luizenvader?

Soms zegt ons taalgebruik juist iets over wat we afwijkend vinden – en daarmee benadrukken we ook het stereotype. Bijvoorbeeld: de vrouwelijke piloot, de vrouwelijke arts, de mannelijke oppas. Blijkbaar is de verwachting dan 'man', en vinden we het nodig om 'vrouwelijk' toe te voegen, of andersom.

Slide 5, Klassikaal

“Zo heten meesters en juffen op basisscholen nu leraar of leerkracht (of soms nog onderwijzer). En de verpleegster is een verpleegkundige geworden. Dat soort veranderingen volgt de NOS, maar per ongeluk zal heus nog wel eens iemand het over een verpleegster hebben. Ook voor ouders die worden geïnterviewd is de verpleegster nog zó vertrouwd, dat het woord nog wel eens in de media langskomt. Geen doodzonde, vindt de NOS-Taalcommissie.

Taalafspraken

Zo zijn er nog meer taalafspraken bij de NOS. Wij lopen niet voorop in het gebruik van nieuwe woorden (al komen woorden als ‘zeilmeisje’ en ‘Damschreeuwer’ uit onze koker), maar wachten doorgaans even af of een nieuw woord wel ‘aanslaat’ onder taalgebruikers. Pas dan gaan we er ook in mee. De samenleving verandert en de taal verandert mee.”

Bron: <https://over.nos.nl>

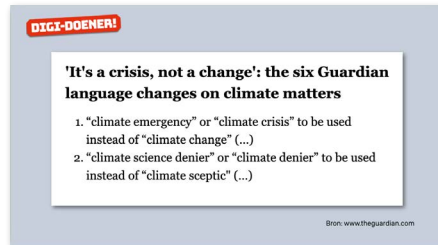

Lees het fragment van de NOS website op de slide. Vraag de leerlingen:

- Wat bedoelt de NOS met de voorbeelden van ‘meesters en juffen heten nu leraar of leerkracht’ en ‘verpleegster is ‘verpleegkundige geworden’?
- Wat bedoelt de NOS met de tweede alinea?
- Bespreek met de leerlingen daarnaast:
- Wat is volgens jou de rol van de media in het tegengaan van stereotypen en vooroordelen? Bijvoorbeeld: moet de media een voorbeeld zijn? Of moeten ze juist dezelfde taal gebruiken als de rest van de mensen?

Slide 6, Klassikaal

We hebben het nu gehad over gender en stereotypen, maar natuurlijk is dit ook van toepassing op andere gebieden. Bespreek het voorbeeld op de slide: de Britse krant The Guardian heeft besloten om voortaan andere woorden te gebruiken als ze over klimaatverandering rapporteren. Wat vind je daarvan? Naast het voorbeeld op de slide kun je eventueel andere voorbeelden van woorden die ter discussie staan benoemen. Bijvoorbeeld: het CBS heeft het woord ‘allochtoon’ vanaf 2016 vervangen door ‘persoon met migratieachtergrond’, het woord ‘expat’ wordt wel eens kritisch vergeleken met het woord ‘arbeidsmigrant’.

DOEN

Slide 7, Doen

Vertel: Het mooie is: taal is altijd in ontwikkeling. Samen kunnen we beslissen om taalgebruik te veranderen. Er komen nieuwe woorden bij en er verdwijnen oude woorden.

Kies een of meerdere van de opdrachten op de slide voor de leerlingen. Tip: bij opdracht 3 kun je leerlingen ook laten zoeken naar voorbeelden van stereotypen in hun lesmateriaal. Heel actueel!

<https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/4919541/schoolboek-stereotype-diversiteit-man-vrouw-universiteit-leiden>

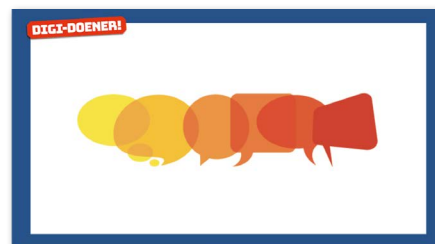

BEROEPENSLIDE

Slide 8, Klassikaal

Bespreek met leerlingen:

- Wat zijn beroepen waarbij taal heel belangrijk is? Waarbij je zorgvuldig je woorden moet kiezen? Antwoorden kunnen zijn: schrijvende beroepen, zoals journalist, copywriter, scriptschrijver, speech schrijver, docent, beleidsadviseur, etc.
- Wat zijn beroepen waarbij het belangrijk is om je bewust te zijn van stereotypen? In alle omgangen met mensen, bijvoorbeeld als docent, politie-agent, in de zorg, etc.

AFRONDING

Slide 9, Klassikaal

Reflecteer: Wat is de kracht van taal?

- Beïnvloedt taal hoe we de wereld zien?
- Heb je iets geleerd over je eigen taalgebruik?
- Kijk je anders naar taalgebruik in de media?

